

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Міжнародна наукова конференція “Україна і Ватикан: християнство у контексті його включення в різноманіття сфер суспільного буття”

Уже сьома Міжнародна наукова конференція із циклу “Україна і Ватикан” зібрала дослідників релігії 28 жовтня 2014 р. Вона відбулася у Відділенні релігієзнавства Інституту філософії НАН України імені Григорія Сковороди у Києві. У програмі було представлено 114 доповідей учених з України, Білорусі, Італії, Канади, Литви, Польщі та Росії.

Природно, що конференція пройшла під знаком розгляду змін у самій Католицькій церкві з початку понтифікату Папи Франциска та потреби осмислення подій і наслідків Революції Гідності, пошуку відповіді на виклики війни на сході Української держави. Ці “червоні нитки” стали стрижневими вже з початку пленарного засідання і тягнулися через секційну роботу до підсумкових діалогів. Це знайшло безпосереднє вираження у прийнятті до порядку денного й обговоренні низки важливих тем: поясненні сутності змін, промотором яких у Католицькій церкві виступає Папа Франциск; прагненні зрозуміти процеси переосмислення ролі жінки й молоді у Церкві в думці сучасного католицизму; ролі Католицької церкви Римо-католицької церкви (РКЦ) і Української греко-католицької церкви (УГКЦ) у сучасних суспільних процесах в Україні, зокрема, її стосунку до питання національної єдності. Відтак зрозуміло, що конференційні виступи, крім важливих відповідей, поставили ще й ряд відкритих запитань, вирішення яких – справа наступних років, а можливо, й десятиріч.

Передусім увагу учасників конференції привернуло те, що Майдан, Революція Гідності деактуалізували низку стереотипів, пов'язаних із релігійним середовищем України впродовж століть. Так, за словами проф. А. Колодного, негатив у ставленні до Католицької церкви в Україні роками був зумовлений тим, що вона прийшла до нас через Польщу, коли та анексувала частину українських земель. Філософ наголошує, що прямої провини Католицької церкви у цьому нема. І все ж факт закоріненого стереотипу – тривалого неприйняття католицизму – залишався очевидним. Кардинальні зміни сталися у часі революції: саме поляки виявили найбільшу солідарність з українцями. А Католицька церква була одним із найактивніших чинників підтримки народу в означуваних подіях. Зрозуміло, що католицизм, римо-католицизм у сучасній Україні годі ототожнювати із Польщею. Очевидним навіть для багатьох скептиків став його український національний характер. Тут – величезне поле для досліджень.

Доказом на користь твердження про масштабну інкультурацію римо-католицизму в сучасній Україні є активна робота цієї конфесії на сході і півдні нашої держави. Під цим кутом зору розглянути питання під час конференції запропонував єпископ Харківсько-Запорізької дієцезії латинського обряду Станіслав Широкоградюк. Зокрема, ієрарх відкидає заяви про те, що на сході України мають працювати виключно православні церкви. “Протестантські церкви по всій Україні переповнені. Виникає запитання: то де поділася їхня східна православна ідентичність?” – це питання С. Широкоградюка аж ніяк не можна вважати риторичним з огляду на його наукову важливість, і ще більше – на далекосяжні суспільні наслідки імовірної відповіді.

РКЦ в Україні, зокрема у Харківсько-Запорізькій дієцезії, також дбає про національні почуття вірних. Тут упродовж останнього року знову помітні кардинальні зміни. Наприклад, якщо у попередній період у Харкові більшість присутніх у костелі марно було просити про молитву за Україну чи співу церковного гімну “Боже великий, єдиний”, то тепер інакше. Відчутне зростання свідомості, яку вірні – громадяни України – понесуть у майбутнє. Тож нові суспільно-політичні і навіть мілітарні реалії супроводжуються зміною реалій ментально-духовних. А отже, зростає і потреба їх осмислення, релігієзнавчого, соціологічного, філософського осмислення.

Проблема якості змін у країні також перебувала у фокусі уваги учасників конференції “Україна і Ватикан...”. Серед її нюансів – пошук відповіді на питання співвідношення між релігійністю політиків та характером їхньої діяльності. Зокрема, верховний архієпископ УГКЦ Любомир Гузар висловив застереження, що неправильно є постановка питання: “за кого ви будете голосувати?” Далекочаснішим, за його словами, буде варіант: “Чи не краще було б, щоб ті, кого ми будемо обирати, були релігійними людьми?” Насправді віряни – незалежно від того, католики вони, протестанти, чи православні, християни чи представники нехристиянських конфесій – здатні швидше розв'язувати суспільні проблеми, вважає А. Гузар. Адже саме релігійним людям притаманне живе відчуття того, що вони всі “брати і сестри”, один народ, аргументує колишній глава УГКЦ. Піднята тема вартує того, щоб присвятити їй в Україні наукові програми, подібно до того, як це є у Західній Європі.

Знаково, що ті чи ті окремі аспекти суспільної ролі християнства в теперішній Україні під час конференції незалежно одні від інших підняли численні дослідники. Йдеться, передусім, про осмислення антропологічної парадигми у католицькому богослов'ї; роль і становище християнських спільнот-меншин; співвідношення філософії громадянського суспільства і соціального вчення церкви; концепцію Церкви про вибори як шлях до суспільних змін; питання війни і миру в розумінні Церкви; гідності людського життя; міжкультурної взаємодії і толерантності, ідентичності осіб і спільнот тощо.

Зрозуміло, що невід'ємною частиною загальнонаукового вивчення ролі католицизму в Україні є представлення його історичних вимірів. Відтак у збірнику праць учасників конференції, що його планують видати в одному з номерів бюлетеня "Українське релігієзнавство", майбутні читачі знайдуть також десятки статей, присвячених історії Католицької церкви і впливу її історичного спадку на її ж сучасну позицію щодо певних проблем сучасності. Про намагання осмислити тему "Україна і Ватикан" у якнайширшому полі свідчить те, що у збірнику будуть і розвідки, присвячені ролі протестантизму та православ'я. Адже релігійне поле України є справді неперервним, а зустріч і мирний (на жаль, не завжди) діалог конфесій та релігій у нашій державі – одна з ознак розвитку громадянського суспільства. Розуміти динаміку і місце католицизму неможливо, не враховуючи стану інших релігійних спільнот.

На особливу увагу в матеріалах міжнародної конференції заслуговують роботи, в яких їхні автори прагнули подати пошуки у сучасному католицизмі відповіді на глобальні питання сучасності. Маємо на увазі, передусім, проблематику спадкоємності у ставленні до реформ у Церкві в Пап Бенедикта XVI та Франциска. Як показав перебіг дискусії, у дослідницьких колах існують два підходи: 1) Папа Франциск розпочав новий реформаційний етап у житті Церкви після консервативного періоду Папи Бенедикта XVI; 2) понтифікат Папи Франциска продовжує понтифікат його попередника у прагненні осмислити розвиток Церкви після II Ватиканського собору.

Із загальних тенденцій життя Католицької церкви перспективною для подальшого аналізу є відмічена проф. Петром Яроцьким орієнтування її понтифіком на децентралізацію і деклерикалізацію. Такий підхід Папа Франциск застосовує, щоб наблизити Церкву до вірних. Основними критеріями у цьому процесі, за словами П. Яроцького, є прагнення бути "бідною Церквою для бідних", створення Церкви "екзистенційної периферії", а також богослов'я жінки і богослов'я молоді.

Якщо буття "бідною" очікувано відкриває перед Католицькою церквою шлях до сотень мільйонів людей у світі, у тому числі українців, то праця на "екзистенційній периферії" є набагато комплекснішою для розуміння. Тут теоретичні аргументи проф. П. Яроцького перегукуються з практичними спостереженнями єпископа С. Широкоградюка про умови роботи духівництва на землях, буквально духовно спустошених століттями насаджування однієї "єдиноправильної" церкви та десятиріччями "єдиноправильного" войовничого атеїзму, а також в умовах війни на сході України. Символічно, що дієвість стратегії теперішнього папи УГКЦ та РКЦ в Україні продемонстрували ще до їх проголошення. На таку думку наштотвують зростання пастви обох конфесій. Понад те, С. Широкоградюк веде мову про священничі покликання на Сході і Півдні серед українців, вихованих у явно атеїстичних родинах. Зрозуміло, що скільки б не тривало протистояння у цих регіонах Української держави, ми є свідками їх переродження, що супроводжується також національним і релігійним ренесансом. Передчасно переоцінювати масштаби цих явищ було б великою помилкою. Та ще більшою хибкою буде недооцінювання таких змін: як для церков, так і для науки. І віра, і розум тут перебувають у пошуку. Як було помітно впродовж усієї конференції, представники Церкви і науковці, ведучи мову про зміни в сучасному католицизмі й релігійні зміни в Україні, уникають категоричності. Справді, процеси не завершені і суперечливий характер їх розгортання дає підстави говорити радше про потенційність певних розв'язків. А це ще більше спонукає "тримати руку на пульсі".

Володимир Мороз

УДК : 096 (1-4) (477.41) : 929 Сікорський

Третє "Сікорські читання" у Переяславі

III Всеукраїнський історико-культурологічний форум "Сікорські читання" цього року відбувся в день народження Героя України Михайла Сікорського – 13 жовтня. Захід, присвячений пам'яті видатного музейного діяча, покликаний розвивати наукові, культурні та творчі зв'язки між істориками, краєзнавцями, культурологами, музеєзнавцями, діячами мистецтва, зібрав яскраву плеяду учасників – від студентської молоді до відомих політиків. На форум завітали поважні гості з різних областей України та місцева інтелігенція. У складі делегації Національної спілки краєзнавців України його відвідали Олександр Реєнт, Руслана Маньковська, Григорій Савченко, Євген Букет, Володимир Дмитрук, Валентина Гончарова, Олександр Завальнюк, Ярослава Ткачук. Гостями зібрання було чимало колишніх та діючих працівників Національного історико-етнографічного заповідника "Переяслав" – друзів і колег М. Сікорського.